

УДК 341

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПОЛІТИКИ РЕАДМІСІЇ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Оксана Олексів

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, м. Львів, Україна, 79000, тел. (032) 239-41-99,
e-mail: ooleksiv@yahoo.com*

Розглянуто правові засади регулювання політики реадмісії в Європейському Союзі. Визначено поняття «реадмісії» та «реадмісійного простору». Проаналізовано основні угоди про реадмісію між ЄС та третіми країнами. Особливу увагу приділено правовим основам співробітництва України та Європейського Союзу після розширення реадмісійного простору.

Ключові слова: реадмісія, реадмісійний простір, угода про реадмісію.

Стрімкий розвиток і поширення нелегальної міграції зумовили необхідність правового регулювання цього явища не лише на міжнародному, але й на регіональному рівні. Розширення Європейського Союзу, високий економічний розвиток держав-членів ЄС, високі соціальні стандарти та високий життєвий рівень стали тими факторами, які як приваблювали, так і приваблюють громадян третіх країн, а отже, змушували та змушують їх шукати різні способи потрапити на територію ЄС, у тому числі і нелегальні, що, своєю чергою, зумовлює до розвитку нелегальної міграції в межах ЄС. Європейський Союз створив як інституційний, так і правовий механізми у сфері боротьби з нелегальною міграцією. Ще після Другої світової війни, коли діяло ліберальне законодавство стосовно трудової міграції, західноєвропейські держави почали укладати між собою Угоди про контроль за кордоном та про державну політику стосовно незаконних мігрантів, які передбачали відповідальність Сторін цієї Угоди за незаконний вїзд на їхню територію¹. Сьогодні актуальним у зв'язку з цією проблемою стало укладення між державами чи державами та міжнародними організаціями угод про реадмісію.

Говорячи про інститут реадмісії, передусім слід зазначити, що серед науковців немає єдиної думки стосовно визначення цього поняття. Термін «реадмісія» походить від англійського «to readmit», що означає «повертати назад».

В угодах Європейського Союзу у сфері правосуддя, свободи та безпеки реадмісію визначають як «дії з боку держави, яка приймає осіб, що повертаються (власних громадян, іноземців та осіб без громадянства), які

¹ Програма добровільного повернення в Україну, [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://umvs.rv.ua/index.php?m=news&d=view&nid=1248>.

нелегально в'їхали, перебувають або проживають на території іншої країни»². Це визначення ґрунтується на пропозиції, яку представлено в Зеленій книзі Європейської Комісії стосовно політики повернення нелегалів від 10 квітня 2002 року.

Визначення поняття «реадмісія» можна знайти і у нормативно-правових актах, зокрема і в національному законодавстві. Наприклад, Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» визначає реадмісію як передачу «з території України або приймання на територію України іноземців та осіб без громадянства на підставах та в порядку, встановлених міжнародними договорами України»³. В угодах про реадмісію осіб, які підписані між Україною та іншими державами (Турецькою Республікою, Королівством Норвегія, Швейцарією та ін.), лише в Угоді між Кабінетом Міністрів України і Урядом Російської Федерації про реадмісію від 2008 року подано визначення поняття «реадмісія». Відповідно до статті 1 вищезазначеної угоди, реадмісія – це «передача компетентними органами держави однієї Сторони і приймання компетентними органами держави іншої Сторони в порядку, на умовах і з метою, передбаченими цією Угодою, осіб, які вїхали чи знаходяться на території держав Сторін, порушуючи законодавство з питань вїзду, виїзду і перебування іноземних громадян і осіб без громадянства»⁴.

В Угодах про реадмісію осіб між Україною та Європейським Співтовариством від 2008 року, між Кабінетом Міністрів України та Урядом Королівства Норвегія від 2011 року, між Кабінетом Міністрів України і Урядом Королівства Данія від 2008 року немає визначення поняття «реадмісія», але зі статей 2 та 3 зрозуміло, що в цих угодах вищевказаний термін означає прийняття на свою територію Запитуваною державою на запит Запитуючої держави «та без будь-яких інших формальностей крім тих, які передбачені Угодою, всіх осіб, які не виконують чинних умов стосовно вїзду на територію Запитуючої держави чи перебування на ній або припинили виконувати такі умови, якщо надано докази того, що вони є громадянами Запитуваної держави»⁵.

У договорах Європейського Союзу у сфері правосуддя, свободи та безпеки реадмісія це «дія з боку держави, яка приймає особу, яка підлягає поверненню (власних громадян, іноземців чи осіб без громадянства), які нелегально прибули, перебувають або проживають в іншій країні»⁶.

Проаналізувавши всі вищевказані визначення, слід виділити такі ознаки реадмісії:

² Richard Perruchoud (ED.). Glossary on Migration. – IOM publication, 2004. – P. 52.

³ Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» від 22.09.2011 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 83. – С. 7.

⁴ Угода між Кабінетом Міністрів України і Урядом Російської Федерації про реадмісію від 22.12.2006 // Офіційний вісник України. – 2008. – № 94. – С. 108.

⁵ Угода між Україною та Європейським Співтовариством про реадмісію осіб від 18.06.2007 // Відомості Верховної Ради України. – 2008. – N 9. – С. 86.

⁶ Manual on readmission. Selected foreign readmission and return practice. – International Organization for Migration. – Moscow, 2010. – P. 13 // http://moscow.iom.int/publications/Manual_on_Readmission_Vol%201_en.pdf

- передача компетентними органами однієї держави і прийняття компетентними органами іншої держави осіб (власних громадян, громадян третіх країн, осіб без громадянства – залежно від конкретного випадку), стосовно яких здійснюється реадмісія;
- такі особи повинні знаходитися або вїхати на територію відповідної держави з порушенням законодавства стосовно вїзду, виїзду чи перебування на території цієї держави, або припинити дотримуватися цього законодавства;
- реадмісія стосовно вищевказаних осіб повинна здійснюватися відповідно до положень угоди, укладеної з цього питання між сторонами, без будь-яких інших формальностей;
- реадмісію можуть здійснювати тільки за наявності відповідної угоди між сторонами.

Поняття реадмісії нерозривно пов'язане з реадмісійним простором, який становить собою території відповідних держав, які уклали між собою угоду про реадмісію. Тобто кожна окрема держава має свій реадмісійний простір, який визначається її територією та територіями держав, з якими вона має відповідні угоди. Дещо складніша ситуація з міжнародними організаціями. Зокрема, якщо розглянути Європейський Союз, то фактично угода про реадмісію укладається між ЄС та відповідною державою. Але практичний механізм реалізації реадмісії у більшості випадків встановлюється в додаткових протоколах до таких угод, які укладають індивідуально з кожною державою-членом ЄС.

Світова практика в сфері боротьби з нелегальною міграцією проілюструвала високу ефективність реадмісійних угод, які дають змогу в обмежені строки повертати мігрантів з нерегульованим правовим статусом у країни їх громадянства або постійного проживання.

Угода про реадмісію – це угода, яка встановлює взаємні зобов'язання договірних сторін, а також уточнює адміністративні процедури та дії, щоб сприяти поверненню та транзиту осіб, які не дотримуються або перестали дотримуватися умов стосовно вїзду, перебування чи проживання в державі, яка подала клопотання⁷. Угоди про реадмісію стали важливим інструментом міжнародної співпраці щодо боротьби з нелегальною транзитною міграцією.

Угоди про реадмісію, які укладають на двосторонній і рідше на багатосторонній основі, слугують міжнародними зобов'язаннями в сфері захисту прав та свобод людини та громадянина, у тому числі тих, які закріплено в основоположних міжнародних документах стосовно забезпечення прав людини: Загальній декларації прав людини та Європейській Конвенції про захист прав та основних свобод людини.

Реалізація угод про реадмісію пов'язана, передусім, з примусовим поверненням мігрантів, які допустили порушення міграційних правил і втратили у зв'язку з цим право перебувати на території відповідної держави, в державу, з території якої вони безпосередньо прибули, або державу, громадянами якої вони є чи на території якої постійно проживають. При цьому волевиявлення особи,

⁷ Communication from the Commission to the Council and the European Parliament on a community return policy on illegal residents (COM (2002) 564 final), Annex, 14 October, 2002. – P. 14.

яка повертається, до уваги не беруть, а у випадку незгоди з діями, які стосовно неї здійснюють, до такої особи може бути застосовано примус, у тому числі фізичний або пов'язаний з тимчасовим обмеженням волі. Отже, для повноцінного виконання міжнародних зобов'язань дуже важливою є наявність у національному законодавстві положень, які регламентують випадки й умови обмеження прав людини з ціллю реалізації процедури реадмісії.

Більшість угод про реадмісію є двосторонніми. Ці угоди і протоколи про імплементацію до них зазвичай визначають умови для реадмісії осіб, які підпадають під дію таких угод; відповідальні органи, агенції у цій сфері; часові обмеження для подання заяви про реадмісію і для відповіді на неї; пункти перетину кордону для осіб, які підлягають поверненню в порядку реадмісії; норми, які регулюють супровід цих осіб; витрати, пов'язані з процедурою реадмісії; норми, які визначають порядок переміщення вищезазначених осіб через територію договірних сторін.

Багатосторонніх угод про реадмісію є значно менше, ніж двосторонніх. Основною відмінністю багатосторонніх угод про реадмісію від двосторонніх є те, що перші з них є менш деталізованими, беручи до уваги складний характер переговорного процесу, до якого залучена велика кількість учасників. Положення багатосторонніх угод про реадмісію більш деталізовані в двосторонніх протоколах до них. Прикладом багатосторонньої угоди про реадмісію є угода між Польщею і країнами Шенгенської зони від 29 березня 1991 року. Угоди про реадмісію Європейського Союзу з третіми країнами також частково можна розглядати як багатосторонні. Незважаючи на наявність лише двох сторін (ЄС та відповідна третя країна), імплементацію таких угод здійснює окремо кожна держава-член ЄС, а протоколи про імплементацію підписує відповідно третя держава з кожною державою-членом ЄС окремо. Таким чином, угоди про реадмісію з ЄС у більшості випадків є одночасно як двосторонніми, так і багатосторонніми.

Існують ще так звані «угоди про передачу-прийом осіб» (англ. *agreements on the transfer-reception of persons*), які інколи вважають угодами про реадмісію, однак вони мають суттєві відмінності⁸. Такі угоди зазвичай укладають між сусідніми державами, вони регулюють переміщення осіб, які не виконують або перестали виконувати умови, необхідні для візду або перебування на території договірних сторін. Від угод про реадмісію у цих угодах відмінним є те, що вони встановлюють часові обмеження для переміщення. Іноземця, який перетнув кордон запитуючої держави без дозволу, можуть повернути протягом 48-ми годин прикордонним органам запитуваної держави без будь-яких попередніх заяв чи формальностей. У випадку, коли особу не можна повернути протягом 48-ми годин, повинна бути подана заява запитуючою державою до запитуваної держави зазвичай протягом 90 днів після незаконного перетину кордону відповідною особою. Звичайні угоди про реадмісію передбачають триваліший

⁸ Угода між Урядом України і Урядом Республіки Польща про передачу і прийом осіб через спільний державний кордон від 24.05.1993 // Офіційний Вісник України. – 2006. – № 43. – С. 330.

або навіть необмежений (зазвичай стосовно громадян договірних сторін) період для подання заявки про реадмісію.

Мету угод про реадмісію завжди вказують у преамбулах до таких угод, і її можна звести до таких положень:

- встановлення швидкої та ефективної процедури ідентифікації та повернення осіб, які не дотримуються або перестали дотримуватися умов стосовно в'їзду, перебування чи проживання на територіях договірних сторін⁹;
- встановлення спільно погоджених положень стосовно регулювання питання повернення та реадмісії громадян договірних сторін, які знаходяться на їхній території нелегально, для реалізації цих положень законною владою на основі відповідного національного законодавства та існуючих двосторонніх міжнародних зобов'язань вищевказаних сторін;
- сприяння реадмісії осіб у незаконних ситуаціях у дусі співпраці на основі взаємності;
- встановлення основи, яка забезпечує звичайне та безпечне повернення мігрантів, затриманих на територіях договірних сторін;
- надання сили (чинності) принципам та нормам, погодженим сторонами, які регулюють передачу, прийняття та повернення осіб, які перебувають на територіях договірних сторін з порушенням діючих норм в'їзду, виїзду та перебування стосовно іноземців та осіб без громадянства¹⁰.

Тобто метою угод про реадмісію є сприяння поверненню негромадян, які не мають законних підстав перебування на території відповідної держави, до держави їхньої національності чи держави транзиту, шляхом подання звернення про процедуру реадмісії і надання належної форми процесу повернення та попередження ускладнень у цій сфері.

Аналізуючи угоди про реадмісію, слід зазначити переваги та недоліки цих угод. Зокрема, угоди про реадмісію мають такі загальні переваги:

- встановлюють юридичні права та обов'язки договірних сторін, що сприяє ефективному здійсненню процедури реадмісії;
- прискорюють процес повернення шляхом визначення процедур та документів, необхідних для в'їзду особи на територію запитуваної держави;
- встановлюють часові обмеження/строки затримання особи;
- встановлюють деталі процедури реадмісії;
- визначають інституції/агенції/відповідні органи влади, відповідальні за виконання угод про реадмісію сторонами.

Поряд з перевагами, угоди про реадмісію мають такі загальні недоліки:

- держава транзиту повинна мати укладені угоди про реадмісію з державами походження іноземців, які підлягають реадмісії, щоб бути готовою повернути їх;

⁹ Угода між Україною та Європейським Співтовариством про реадмісію осіб від 18.06.2007 // Відомості Верховної Ради України. – 2008. – № 9. – С. 86.

¹⁰ Угода між Кабінетом Міністрів України і Урядом Російської Федерації про реадмісію від 22.12.2006 // Офіційний вісник України. – 2008. – № 94. – С. 108.

- може бути значно важче впізнати особу, яка підлягає реадмісії, в запитуваній державі, ніж у запитуючій, де особу затримали;
- широке впровадження угод про реадмісію може применшити бажання країн походження приймати та впізнавати своїх громадян без формальної угоди;
- деякі нові положення, впроваджені в угоди про реадмісію, можуть бути менш ефективними, ніж попередньо встановлена практика між державами.

Двосторонні угоди про реадмісію, у свою чергу, мають відповідні переваги та недоліки, порівняно з багатосторонніми угодами.

Відповідно до угод про реадмісію, договірні сторони мають такі обов'язки:

- довести, що є підстави для здійснення реадмісії (такі, як національність особи або доведення факту, що особа приїхала з запитуваної держави);
- встановити зв'язок з компетентною владою запитуваної держави, щоб отримати проїзні документи;
- надати компетентним органам влади запитуваної держави офіційну заяву про реадмісію та основні документи/докази;
- повідомити запитувану державу у дозволені терміни про передачу особи і про деталі цієї передачі;
- передати особу компетентним органам влади запитуваної держави;
- покрити витрати, пов'язані з переміщенням особи до кордонів запитуваної держави, і покрити всі витрати, пов'язані з переміщенням особи через територію транзитної держави (це пов'язано з відповідною угодою);
- прийняти особу назад, якщо підстави для реадмісії виявилися такими, яких немає, після переміщення особи до запитуваної держави;
- дотримуватися конфіденційності персональних даних особи, яка підлягає переміщенню в порядку реадмісії¹¹.

Права запитуючої держави, відповідно до угоди про реадмісію, означають, що вона може скористатися полегшеною процедурою для повернення осіб, які не мають законних підстав залишатися на її території, і домагатися співпраці від запитуваної держави, зважаючи на реалізацію реадмісійного процесу.

Угоди про реадмісію можуть накладати такі обов'язки на запитувану державу:

- прийняти на свою територію власних громадян, іноземців чи осіб без громадянства, які передані запитуючою державою, відповідно до умов, встановлених в угоді про реадмісію;
- видати проїзні документи особі, яку повертає чи передає запитуюча держава;
- ідентифікувати іноземців чи осіб без громадянства, щоб повернути їх у країну їхнього походження. Зазначимо, що запитуючій державі не потрібно

¹¹ IGC report on Readmission Agreement, January 2002. // IGS Secretariat. – 9rue de Varembe, 2002. – Geneva – Switzerland. – P. 17–18.

ідентифікувати іноземця до його переміщення¹². Достатньо довести, що він є громадянином запитованої держави або прибув з її території;

- відповісти на заяву про реадмісію у встановлені терміни;
- дотримуватися конфіденційності персональних даних особи, яка підлягає переміщенню в порядку реадмісії;
- дозволити переміщення особи до запитуючої держави через її територію.

Угоди про реадмісію передбачають більше обов'язків, аніж прав, для запитованої держави. Серед прав можна зазначити такі: право повернути особу, яка була переміщена в порядку реадмісії, запитуючій державі після її переміщення до запитованої держави, якщо виявиться, що підстави для здійснення реадмісії були помилковими; право відмовити у транзиті осіб, повернених запитуючою державою, на підставах, чітко вказаних в угоді¹³.

Найперші угоди про реадмісію на Європейському континенті були підписані у XIX столітті. До цього часу держави просто виганяли «небажаних» осіб зі своєї території без співробітництва з іншими державами та з урахуванням принципу територіального суверенітету. Належне вигнання передбачає, принаймні, право особи, яку вигнали, на візд на територію іншої держави. Відповідно, держави поступово почали відмовлятися від абсолютного характеру територіального суверенітету і розпочали співпрацю на основі угод (наприклад, голландсько-німецький договір 1906 року). У цю епоху угоди про реадмісію не передбачали такі самі цілі, як і тепер. У той час як сучасні угоди про реадмісію контролюють міграційні потоки, раніше вони служили «виключенню» небажаних осіб¹⁴.

Перші двосторонні угоди про реадмісію були підписані між західноєвропейськими державами після Другої світової війни. Переважно це були угоди між сусідніми державами, такі як двосторонні угоди між країнами Бенілюксу, Францією та Німеччиною.

У 1970-х роках були укладені безпосередньо угоди про реадмісію. У 1980-х роках процес посилювався, і з'явилося «друге покоління» угод про реадмісію. Ці угоди містили більш гнучкі положення, порівняно з угодами, які уклалися раніше; наприклад, з презумпції національності і не тільки формальних доказів впливало, що зобов'язання з реадмісії виникають через незаконне перебування і не лише незаконний візд, а й часове обмеження для запити стосовно реадмісії розпочинається з «виявлення», а не «візду» особи як нелегала.

У 1990-х роках держави-члени ЄС уклали в основному двосторонні угоди про реадмісію. В угодах цього періоду реадмісія була передбачена і для іноземних громадян, які проїжджали транзитом через територію держави, які

¹² Запитуюча держава – особливо, якщо це держава-член ЄС – гарантуватиме абсолютний пріоритет переміщення людини, особа якої встановлена і документально підтверджена, до країни її походження.

¹³ Manual on readmission. Selected foreign readmission and return practice. – International Organization for Migration. – Moscow, 2010. – P. 43 // Режим доступу: http://moscow.iom.int/publications/Manual_on_Readmission_Vol%201_en.pdf.

¹⁴ Coleman N. European Readmission Policy: Third Country Interests and Refugee Rights. / Coleman N. – Brill, 2009. – P. 14.

надсилали запит. Зазначимо, що найбільшу кількість угод про реадмісію укладено Німеччиною, Швейцарією та Нідерландами¹⁵.

З 1999 року, коли в силу вступив Амстердамський договір, Європейський Союз, діючи від імені держав-членів, розпочав практику підписання угод про реадмісію з третіми державами. Рада Європейського Союзу прийняла 30 листопада 1994 року Рекомендацію стосовно зразка двосторонніх угод про реадмісію між державами-членами ЄС та третіми країнами, яка вступила в силу з 1 січня 1995 року¹⁶. Цей зразок угоди про реадмісію, який використовують держави-члени, може бути адаптований до індивідуальних потреб договірних сторін; він слугує основою для переговорів з третіми країнами стосовно укладення угод про реадмісію осіб у незаконних ситуаціях на територіях договірних сторін, таких як особи, які не виконують або припинили виконувати умови щодо візду чи перебування.

Наступним кроком стало прийняття 24 липня 1995 року Радою ЄС Рекомендації щодо провідних принципів, яких слід дотримуватися при складанні протоколів стосовно імплементації угод про реадмісію¹⁷. Ці принципи мали на меті створити основу для переговорів з третіми країнами під час складання протоколів, які додають до угод про реадмісію і містять технічні питання стосовно їхньої імплементації. Вже 2 грудня 1999 року було прийнято Рішення Ради ЄС включити стандартні положення про реадмісію в усі угоди Європейського Союзу та в угоди між ЄС, його державами-членами та третіми країнами¹⁸. А 16 грудня 2008 року була прийнята Директива Європейського Парламенту та Ради ЄС про спільні стандарти та процедури, які підлягають застосуванню в державах-членах для повернення громадян третіх країн, які незаконно перебувають на їхніх територіях (Директива про повернення)¹⁹.

Здебільшого угоди про реадмісію стосуються осіб (громадяни договірних сторін, іноземці та особи без громадянства), які не виконують або перестали виконувати положення стосовно візду, перебування чи проживання на території запитуючої держави. Це положення створює три категорії осіб, які потенційно можуть бути суб'єктами реадмісії:

- особи, які вїхали на територію держави без дозволу;
- особи, які вїхали на територію держави легально і залишилися перебувати там без дозволу (наприклад, вїхали по короткостроковій візі і залишилися в країні після закінчення терміну дії візи);

¹⁵ Manual on readmission. Selected foreign readmission and return practice. – International Organization for Migration. – Moscow, 2010. – P. 17 // Режим доступу: http://moscow.iom.int/publications/Manual_on_Readmission_Vol%201_en.pdf.

¹⁶ Official Journal of European Union C 274, 19/09/1996. – P. 20–24. // Режим доступу: [http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31996Y0919\(07\):EN:NOT](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31996Y0919(07):EN:NOT).

¹⁷ Official Journal of European Union C 274, 19/09/1996. – P. 25–30 // Режим доступу: [http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31996Y0919\(08\):EN:NOT](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31996Y0919(08):EN:NOT).

¹⁸ <http://register.consilium.eu.int/pdf/en/99/st13/13409en9.pdf>.

¹⁹ Директива № 2008/ 115/ ЄС Європейського парламенту та Ради ЄС про спільні стандарти та процедури, які підлягають застосуванню в державах-членах для повернення громадян третіх країн, які незаконно перебувають на їхніх територіях від 16.12.2008 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://unhcr.org.ua/img/uploads/ dir_2008_115_ua.pdf](http://unhcr.org.ua/img/uploads/dir_2008_115_ua.pdf).

- особи, які вїхали і перебувають на території держави, але не мають законних підстав залишитися в країні на довготривалій основі (наприклад, особа мала дозвіл на проживання, але не поновила його або його анульовано).

Рeadмісію не можна застосувати щодо осіб, які користуються безвізовим режимом у запитуючій державі. Деякі угоди про реадмісію містять спеціальні положення стосовно осіб, які є інвалідами, несупроводжуваних дітей та осіб, які належать до вразливих груп і мають гарантії щодо збереження єдності сім'ї під час реадмісії. Є кілька винятків стосовно зобов'язань прийняти назад особу запитуваною державою. Угоди про реадмісію Європейського Союзу передбачають три винятки:

- особа не покинула транзитну зону запитуваної держави;
- особі була видана віза або дозвіл на проживання запитуючою державою (цей виняток не застосовують, якщо особа має візу або дозвіл на проживання запитуваної держави, що довше чинна (-ий), ніж той (та), що видані запитуючою державою, і залишаються в силі на час подачі заяви про реадмісію);
- особі не потрібна віза для візду на територію запитуючої держави.

Зазначимо, що угоди про реадмісію Європейського Союзу унеможливають використання підроблених документів як доказів для підстав здійснення реадмісії.

Деякі угоди про реадмісію передбачають додаткові винятки.

Хоча угоди про реадмісію безпосередньо не спрямовані на осіб, які шукають притулку, чи осіб, які потребують міжнародного захисту, національне законодавство кожної країни повинно містити положення, які регулюють статус таких осіб. Таких осіб не повинні переміщувати у межах процесу реадмісії, доки їхні вимоги опрацьовують відповідні національні органи запитуючої держави і визначають їхній статус.

У Договорі про створення ЄС немає чіткого положення про компетенцію Союзу укладати угоди про реадмісію. У справі ERTA Суд ЄС встановив принцип паралельності між внутрішніми та зовнішніми повноваженнями, а це означає: якщо Союз має певні повноваження у внутрішній сфері, він має бути в змозі прийняти зовнішні заходи для досягнення своєї мети. Лісабонський договір підтвердив право Європейського Союзу укладати угоди про реадмісію (стаття 79, § 3 Лісабонської угоди)²⁰.

Отже, Європейський Союз має багатий досвід у реалізації політики реадмісії, яку він розпочав проводити ще з 50-х років ХХ століття. Кожну угоду про реадмісію ЄС укладено на основі проекту типової угоди. У зв'язку з цим усі угоди мають дуже подібну структуру та практично ті самі взаємні зобов'язання стосовно реадмісії. Водночас кожна угода про реадмісію може мати відповідні винятки.

Розширення реадмісійного простору між Україною та Європейським Союзом започатковано підписанням відповідної угоди. Угоду між Україною та ЄС про

²⁰ Договір про функціонування Європейського Союзу від 13.12.2007 р. – Ст. 79, п. 3. – Конституційні акти Європейського Союзу (в редакції Лісабонського договору) / пер. Геннадія Друзенка та Світлани Друзенко : за заг. ред. Геннадія Друзенка. – К. : К.І.С., 2010. – С. 109.

реадмісію осіб підписано 18 червня 2007 року та ратифіковано Верховною Радою України 15 січня 2008 р. Ця Угода регулює процедури, пов'язані з ідентифікацією та поверненням громадян третіх країн та осіб без громадянства, які незаконно в'їхали на територію України або держави-члена ЄС, до держав їхнього походження або постійного місця проживання.

Україна має підписані угоди про реадмісію і з певними державами-членами ЄС. Так, Угода між Урядом України та Урядом Угорської Республіки про передачу і прийом осіб через спільний державний кордон від 26 лютого 1993 року²¹, Угода між Урядом України та Урядом Республіки Польща про передачу-прийом осіб через спільний державний кордон від 24 травня 1993 року²², Угода між Урядом України і Урядом Литовської Республіки про передачу і приймання осіб від 23 вересня 1996 року, Угода між Урядом України та Урядом Латвійської Республіки про передачу і приймання осіб від 24 липня 1997 року²³, Угода між Кабінетом Міністрів України і Урядом Республіки Болгарія про приймання та передачу осіб, які перебувають на територіях держав нелегально, від 4 вересня 2001 року²⁴, Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Королівства Данія про реадмісію осіб від 16 березня 2007 року²⁵, яку підписано ще до укладення Угоди про реадмісію осіб між Україною та ЄС. Перші з перелічених угод підписано з державами-сусідами України ще до їхнього набуття членства в ЄС. Останні ж з угод укладено з державами-членами ЄС. Отже, можна стверджувати, що Україна співпрацювала у сфері реадмісії з певними державами-членами ЄС ще до підписання Угоди про реадмісію осіб.

Реалізація політики України стосовно реадмісії свідчить, що у цьому напрямі ще існують певні перешкоди. Україна як одна з основних транзитних країн на шляху міграції з країн СНД і Південно-Східної Азії до Західної Європи зіштовхується з проблемами боротьби з нелегальною міграцією та виконання процедур, які потрібні для здійснення реадмісії²⁶.

Не можна не сказати про перспективи співробітництва України та ЄС у сфері реадмісії. Належне виконання Угоди сприятиме тому, що Україна позбудеться «прозорості» державних кордонів, зупинить основну масу нелегальних

²¹ Угода між Урядом України та Урядом Угорської Республіки про передачу і прийом осіб через спільний державний кордон від 26.02.1993 // Офіційний Вісник України. – 2006. – № 42. – С. 169.

²² Угода між Урядом України та Урядом Республіки Польща про передачу-прийом осіб через спільний державний кордон від 24.05.1993 // Офіційний Вісник України. – 2006. – №43. – С. 330.

²³ Угода між Урядом України та Урядом Латвійської Республіки про передачу і приймання осіб від 24.07.1997 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/428_006.

²⁴ Угода між Кабінетом Міністрів України і Урядом Республіки Болгарія про приймання та передачу осіб, які перебувають на територіях держав нелегально від 04.09.2001 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/100_023.

²⁵ Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Королівства Данія про реадмісію осіб від 16.03.2007 // Офіційний Вісник України. – 2008. – № 92. – С. 9.

²⁶ Василенко І. К. Протидія незаконній міграції населення з країн Азії до Європи територією України (організаційно-правовий аспект) : монографія / Василенко І. К. – Донецьк : ВОНР ДЮІ ЛДУВС, 2008. – С. 102.

мігрантів, що, у свою чергу, сприятиме ефективному виконанню Угоди про реадмісію осіб. Підписання Угоди про реадмісію стало ще одним кроком на шляху до євроінтеграції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. *Василенко І. К.* Протидія незаконній міграції населення з країн Азії до Європи територією України / Василенко І. К. – Донецьк: ВОНР ДЮО ЛДУВС, 2008. – 172 с.
2. Директива № 2008/115/ЄС Європейського парламенту та Ради ЄС про спільні стандарти та процедури, які підлягають застосуванню в державах-членах для повернення громадян третіх країн, які незаконно перебувають на їхніх територіях, від 16.12.2008 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://unhcr.org.ua/img/uploads/dir_2008_115_ua.pdf.
3. Договір про функціонування Європейського Союзу від 13.12.2007 р. – Ст. 79, п. 3. – Конституційні акти Європейського Союзу (в редакції Лісабонського договору) / пер. Геннадія Друзенка та Світлани Друзенко ; за заг. ред. Геннадія Друзенка. – К. : К.І.С., 2010. – 533 с.
4. Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» від 22.09.2011 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 83. – С. 7.
5. *Піскун О. І.* Основи міграційного права: Порівняльний аналіз : навчальний посібник. / Піскун О. І. – К. : Леся, 1998. – 359 с.
6. Угода між Кабінетом Міністрів України і Урядом Російської Федерації про реадмісію від 22.12.2006 // Офіційний вісник України. – 2008. – № 94. – С.108.
7. Угода між Україною та Європейським Співтовариством про реадмісію осіб від 18.06.2007 // Відомості Верховної Ради України. – 2008. – № 9. – С. 86.
8. *Хараберюш О. І.* Протидія нелегальній міграції в Україні: координація та взаємодія : монографія / О. І. Хараберюш, І. Р. Шинкаренко, І. Ф. Хараберюш ; Донецький юрид. ін-т Луганського держ. Ун-ту внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка. – Донецьк : Вебр, 2009. – 213 с.
9. *Coleman N.* European Readmission Policy: Third Country Interests and Refugee Rights. / Coleman N. – Brill, 2009. – P. 14.
10. Manual on readmission. Selected foreign readmission and return practice. - International Organization for Migration. - Moscow, 2010. // http://moscow.iom.int/publications/Manual_on_Readmission.
11. Official Journal of European Union C 274, 19/09/1996. – P. 20 – 30 // [http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31996Y0919\(08\)](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31996Y0919(08))
12. *Richard Perruchoud* (ED.). Glossary on Migration. – IOM publication, 2004. – P. 52.

Стаття надійшла до редколегії 25.09.2011 р.

Прийнята до друку 05.05.2012 р.

LEGAL REGULATION OF THE POLICY OF READMISSION WITHIN THE EUROPEAN UNION

Oksana Oleksiv

*Ivan Franko National University of Lviv,
Universytetska St., 1, Lviv, Ukraine, 79000, tel. (032) 239-41-99,
e-mail: ooleksiv@yahoo.com*

In the article the legal aspects of regulation of the policy of readmission within European Union are investigated. Selected treaties on readmission between EU and third countries are analyzed. Accent is made on examination of collaboration between European Union and Ukraine in the sphere of readmission policy.

Key words: readmission, readmission space, readmission policy, treaty on readmission.

ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ПОЛИТИКИ РЕАДМИССИИ В ЕВРОПЕЙСКОМ СОЮЗЕ

Оксана Олексив

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
ул. Университетская, 1, г. Львов, Украина, 79000, тел. (032) 239-41-99,
e-mail: ooleksiv@yahoo.com*

Раскрыты особенности правового регулирования политики реадмиссии в Европейском Союзе. Определены понятия «реадмиссии» и «реадмиссионного пространства». Проанализированы основные договора о реадмиссии между ЕС и третьими странами, а также сотрудничество между Украиной и ЕС после расширения реадмиссионного пространства.

Ключевые слова: реадмиссия, реадмиссионное пространство, политика реадмиссии, договора о реадмиссии.